Цана асобнага нумару 20 гр.

Opłatę pocztową uiszczono ryczałtem.

ЗАРА ПРАЦЫ

Выходзіць два разы у тыдзень.

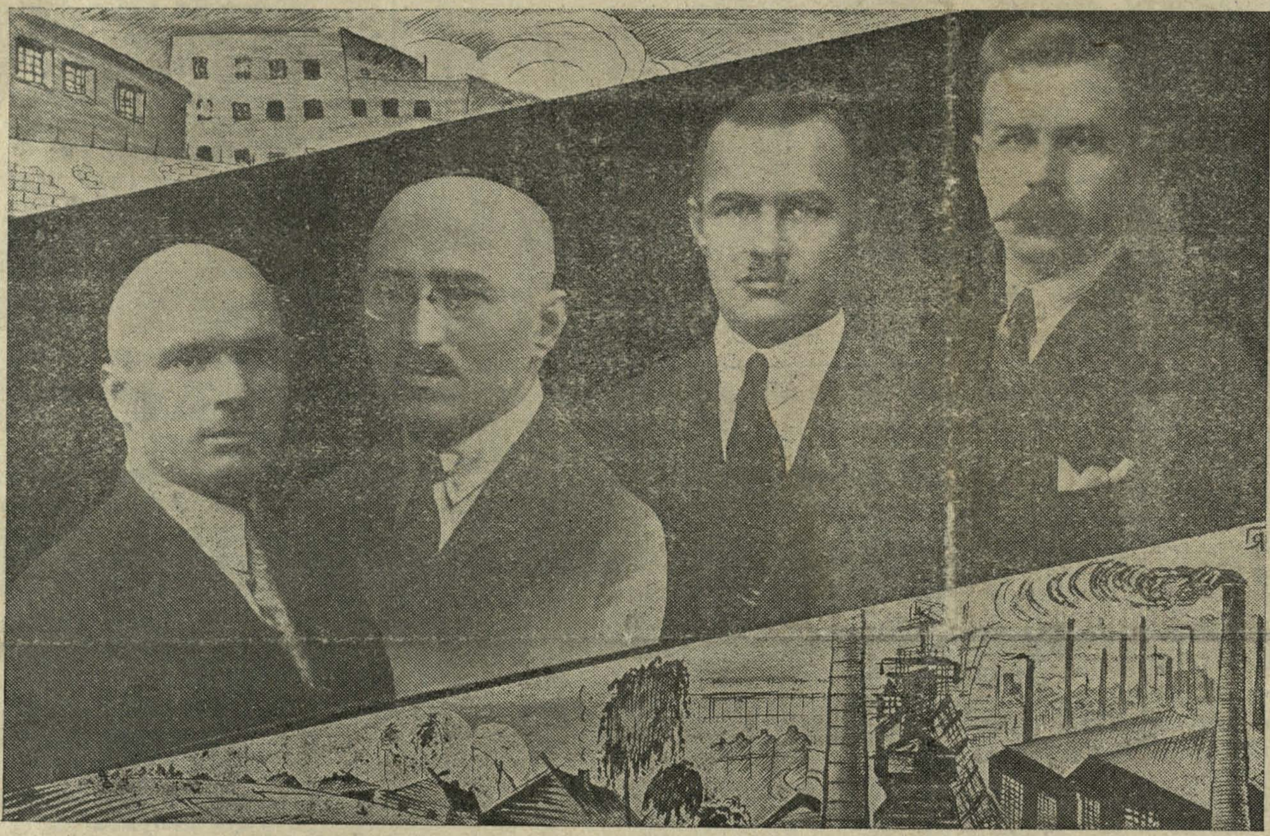
Адрэс Рэдакцыі і Адміністрацыі: Вільня, Віленская вул. 12—6 (Wileńska 12. m. 6) Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 гадз. штодня, апрача сьвяточных дзён. Адміністр. ад 9 да 3.	Падпіска на адзін месяц з дастаўкай да хаты 1 зл. 50 гр., на 3 мес. — 4 зл., на паўгоду — 8 зл., на год — 15 зл., заграніцу ўдвая даражэй. Перамена адрэсу 30 гр.	Нявырынятыя ў друк рукапісы назад не вяртаюцца. Аплата надрукаван. залежыць ад Рэдакцыі.	Цана абвестак: перад тэкстам 25 грош., сярод тэксту 20 грошы і на 4 стр. 15 грош. за радок пэтыту ў 1 шпальту.

№ 3 — Вільня, Пятніца 8-га чэрвеня 1928 г. — Год 1

Галоуныя павадыры

б. Беларускай Сялянска-Работніцкай Грамады, засуджаныя разам з іншымі 31 асобамі

НА 209 ГАДОУ ЦЯЖКАГА ВАСТРОГУ.

Б. паслы Бел. Сял.-Раб. Грамады, **Павал Валошын, Бран. Тарашкевіч, Сымон Рак-Міхайлоўскі і Пётра Мятла**, засуджаныя на **12** гадоў цяжкага вастрогу.

Працэс Белар. Сялян.-Работн. Грамады.

Апошнія дні.

У апошнія дні закончылі свае прамовы пракуроры і старшыня Суду ўдзяліў голасу абароне. Першым забірае слова адв. Сьмяроўскі.

Прамова адв. Сьмяроўскага.

Высокі Суд! Канчаем тут вялікі, можа, навет, найвялікшы палітычны працэс, які перажыла Ненадлеглая Польшча. Усе мы выканалі калясальную працу і вось ужо збліжаемся да разьвязкі. Нас усіх агортвае ўзварушаньне, бо прыгавар, датычучы 56 асоб, грамадзян нашага краю і бацькаўшчыны, мае задэцыдаваць аб іх лёсе, шчасьці або няшчасьці. І вось вы, паны судзьдзі, пачулі з вуснаў пракурора ўнёсак, каб гэтых грамадзян пазбавіць асабістага і сямейнага жыцьця. Гэтага, паводле зданьня пракурорскага ўраду, дамагаецца ад вас, высокія судзьдзі, Польшча, дамагаецца дзеля таго, што кахае сваіх грамадзян. Гэтымі грознымі славамі скончыў сваю прамову пракурорскі ўрад.

Максім Бурсэвіч, гэнэр. сэкратар Бел. Сял.-Работніцк. Грамады, засуджаны 22.V 1928 г. на **8** г. цяжкага вастр.

Калі мы цяпер кінем вокам назад на ўсе разважаньні пракурораў, калі затрымаемся над усімі тымі аргумантамі, якімі пракуроры хацелі пакіраваць нашым сумленьнем, то паўстане страшнае і балючае пытаньне — у чым абвінавачваюць гэтых 56 чалавек? У гэтым працэсе, якому павінна прыглядацца ўся Польшча, якому прыглядаецца ўся Эўропа, ба, цэлы сьвет, мы не атрымалі ад пракурораў падставовага адказу на пытаньне — у чым абвіняюць? А дзеля гэтага сталася рэч нязвычайная: акт абвінавачаньня перачыркнуты, хаця ў справе нічога не зьмянілася. Канцэпцыя акту абвінавачаньня заменена іншай, нічога супольнага з нашай справай ня маючай. Гэта, высокія судзьдзі, не драбязга, гэта—катастрофа пракурорскага ўраду.

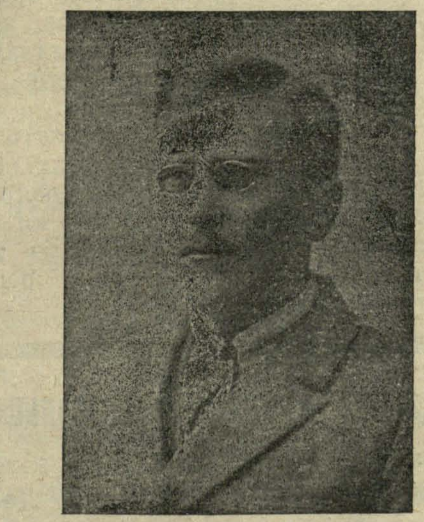
На лаве абвінавачаных засела палітычная арганізацыя „Грамада“, якую з тых ці другіх прычынаў было пастаноўлена пасадзіць на гэтую лаву. А пракуроры нам кажуць — мы не абвіняем за прыналежнасьць да Грамады, але за арганізацыю „śpisku“ (загавору) ў „Грамадзе“. Калі-ж мы агранічымся навет і гэтым „śpiskiem“, то і тут мы ад пракурораў не атрымліваем ніякіх адказаў на пытаньні, што гэта быў за „śpisek“, якая была яго структура, сувязі арганічныя? І чаму адразу не абвінялі паасобных сяброў Грамады ў прыналежнасьці да КПЗБ — трудна даць адказ... І дзеля гэтага пракуроры раз абвіняюць Грамаду, другі ж раз паасобных яе сяброў у прыналежнасьці да КПЗБ. Учынку, як бачым, пракурорскі ўрад не спрацызаваў. Няма дзеля гэтага такога сумленьня праўнага, якое б згадзілася на падобную кваліфікацыю.

Трэба разгледзіць усе магчымыя канцэпцыі і выбраць з іх такую, якая заспакоіла-б ваша судзейскае і праўнае сумленьне.

Грамада, як „зборны“ абвінавачаны.

Гэта—першая канцэпцыя. Але-ж, высокія судзьдзі,—Бел. Сял.-Раб. Грамада ёсьць арганізацыяй легальнай, знаходзячайся пад ахранай уставаў Рэчыпаспалітае. Пан пракурор уважае, што так могуць разважаць толькі абаламучаныя масы, бо яны не разумеюць, што легалізацыя палягае на зацьверджаньні праз улады. Гэтае розьніцы не разумеюць аўтары акту абвінавачаньня. Хутчэй—самі пракуроры абаламучаны. Рэчай вядомай ёсьць, што ад палітычных партый не вымагаецца легалізацыі іх праграмаў. І дзеля гэтага—нашто-ж рабіць дар Данаеў і, апіраючыся на тым, што ніякая партыя не патрабуе легалізацыі, у пэўнай хвілі, выгоднай ці невыгоднай, лічыць яе за нелегальную і цягнуць да адказнасьці. Сяньня партыі легалізуюцца сваей працай, ведзенай пад кантролем ураду.

Бяз сумліву, сяньня камуністычная партыя зьяўляецца нелегальнай. Але цэлы рад арганізацыяў вядзе яўную і легальную працу і праз сваю пэўнасьць ёсьць легалізаваны. У гэтых варунках арганізацыя „Грамада“ была пад апекай уладаў Рэчыпаспалітае.

Фабіян Акінчыц, юрысконсульт Бел. Сял.-Работніцк. Грамады, засуджаны 22.V 1928 г. на **8** г. цяжкага вастр.

Масы агарнула пераканаваньне, што арганізацыя працуе ў praworządnej дзяржаве і будзе ахраняна ўставамі. Калі на абшары арганізацыі былі гэткія ці іншыя праступкі, то яны маглі быць заўсёды пакараны, але ня цэлая арганізацыя. Можа гэтых праступкаў была так многа, што трэба было Грамаду разьвязаць? Але тут гэтага няма. Тут Грамада актам волі з арганізацыі легальнай сталася нелегальнай. Паны судзьдзі, арганізацыя мае сваю праграму. А ў гэткай масавай арганізацыі праграма зьяўляецца Канонам, эвангэліей, якая ідзе з цэнтра ў мора, вырабляе душы, фармуе іх. Праграма — гэта прыцягаючая сіла, сьцяг, пад якім ідзе арганізацыя, варунак яе існаваньня. І сказаць, што Грамада мела дзьве праграмы — адну для ўлады, а другую для сябе — ня можна. Сказаць, што было два аблічча перад 87-тысячамі людзей—гэта бязмысьліца. Падвойная палітыка ў масавай арганізацыі — гэта недахоп лёгікі. Цьвярдзіць, што, калі навет на абшары 87-тысячнае арганізацыі некалькі сотняў і імкнецца да выкліканьня паўстаньня,—да гэтага імкнецца ўся Грамада—няпраўда, бязмысьліца.

Паны судзьдзі, які можа быць адказ на гэту першую канцэпцыю? Адказ далі самі пракуроры, адступаючы ад яе, дзеля чаго яна замянілася ў грузы. А за гэтым—ня можа быць мовы аб кары за прыналежнасьць да Грамады, як легальнае арганізацыі, згодна з арт. 1. К. К.

Трэба было перавярнуць акт абвінавачаньня ўверх нагамі. Я ведаю, што пракурор паклікаецца на арт. 753, але ён тут ня можа мець месца. На помач абвінавачаным прыходзіць тут іншая канцэпцыя: што ёсьць дазволена, ня можа быць адначасна не дазволеным. Мусіць быць дзеля гэтага зьліквідавана ўся справа. Але я прыймаю вызаў паноў пракурораў і прыступаю да абгаварэньня новых канцэпцый.

Самадзельны „śpisek“ на абшары Грамады.

Прыступаю цяпер да аналізы „śpisku“. І тут пракурор ня даў канструкцыйнага абраза. Можна толькі дадумвацца, што „śpiskiem“ кіравалі тыя самыя асобы, што і Грамадой. Але-ж гэта справы ня вычэрпвае. Śpisek—гэта-ж арганізацыя, якая імкнецца да гвалтоўных чынаў; мусіць мець у сваім распараджэньні тое, што прадбачыць арт. 102—склады аружжа. Ці сьцьверджана, што склады аружжа былі?

Пазволю сабе спытацца вас, высокія судзьдзі, ці тое, што ёсьць у акце абвінавачаньня і чаго шукалі праз увесь год — ці гэта можна кваліфікаваць, як склады аружжа? Гэтых некалькі зьнішчаных карабінаў — гэтага-ж замала, як на склады аружжа. Прашу пашукаць такога праўніка, які б згадзіўся на канцэпцыю складаў аружжа.

А што-ж кажуць сьведкі аб складах аружжа?

Першы сьведка Ясінскі асьвядчае, што складаў аружжа не спаткаў. Мэйер, экспэрт, сцьвярджае, што 1926 год быў найменш адпаведным годам для паўстаньня. Яшчэ ў 1925 г. магла быць мова аб адзысканьні Незалежнае Беларусі шляхам паўстаньня. Ад часу ж прыняцьця аховы пагранічча праз КОР ня можа быць места для гэтых лятуценьняў. Як сьведка, Мэйер кажа, што ў арганізацыі галоўную ролю адгрывала-б аружжа, здабытае шляхам разбраеньня паліцыі і войска. Агульныя паказаньні сцьвярджаюць, што аружжа ня было, тое ж самае гавораць і паасобныя сьведкі, як напр. паліцыянты Бучало, Пшэзьдзецкі, Каварскі і інш., якія спэцыяльна сачылі за гэтым і нічога не знайшлі. Гэтае аружжа ёсьць так няўхватнае...

Калі мы жадаем у імя „Miłującej Polski“ кваліфікацый з арт. 102, дык мусім даказаць факт існаваньня тых рэчаў ужо ня ў імя міласьці да Польшчы, але ў імя элементарных падставаў справядлівасьці. Гэтага-ж даказаць не ўдалося і дзеля гэтага я цьвярджу, паны судзьдзі, што кваліфікацыя з арт. 102 пярэчыць усім фактам.

Сабатаж падаткаў, камасацыі, дэзэрцыя з войска і шпіёнства.

Пераходжу да квэстыі неплачэньня падаткаў. Люднасьць зацягвала падаткі. Былі прыпадкі апору. Але-ж якое гэта мае значэньне для кваліфікацыі „śpisku“? Можа гэта падпадаць пад арт. 129, 125, але ніколі пад 102. Зацягваньне падаткаў гэта навет чыннасьць легальная. Платнік мае права не плаціць аж да хвілі, калі ня прыедзе экзэкутар. Тое самае і з камасацыяй. Па паўстаньню Грамады быццам перарвалася камасацыя. Але-ж, паны судзьдзі, мы ведаем са справаздачаў мін. Станевіча, што якраз наадварот камасацыя грунтаў у 1926 г. дасягае свайго максымума.

Затрымаймася яшчэ над арганізацыяй „śpisku“. Ці былі высыланы праз Грамаду

акульнікі, заклікаючыя да дэзэрцыі? Гэтага ня сцьверджана. Ды і наагул, калі зачапіць справу дэзэрцыі, дык тут навет некаторыя сьведкі з боку абвінавачаньня цьвердзяць, што Грамада забараняла дэзэрцыі; напр. сьведка Валігурскі. Што-ж датычыцца шпіёнства, дык на 87 тысяч сяброў Грамады было можа некалькі асоб, якія гэтым займаліся. Але-ж, ці палітычная арганізацыя спраўджае маральныя кваліфікацыі сваіх сяброў? Зразумелая рэч, што да Грамады ня прыймалі праз балятыроўку, як да клюбу. А дзеля таго, што мела месца некалькі выпадкаў шпіёнства, дык цьвердзяць, што ўся Грамада гэтым займалася?

Лятуценьні аб непадлегласьці Беларусі.

А затым мы бачым, што няма ніякіх канкрэтных довадаў для кваліфікацыі śpisku. Аружжа няма, факт шпіёнства, напады адпадаюць і пракурор навет зрокся абвінавачваць з гэтага боку. А можа довадамі зьяўляецца тое, што дамагаліся амнэстыі, ці тое, што пялі народны беларускі гімн, ці можа ўрэшце лятуценьні аб незалежнасьці Беларусі? Але-ж, паны судзьдзі, сьвядомасьць народная беларуская існуе, мы зьяўляемся сьведкамі прабуджэньня яе з доўгага сну, гэтае сьведамасьці — ніхто гэтага не затрэць. Змаганьне з ёй, апрача страт, нічога нам не прынясе. І мы ўсё перад 30 гадамі лятуцелі аб паўстаньню і жылі гэтымі лятуценьнямі. Тут таксама 87 тысячам людзеў здаецца, што могуць здабыць Незалежнасьць. Але гэта ў сучасны мамэнт толькі лятуценьні і я вам, паны судзьдзі, зусім ляяльна пастаўлю пытаньне — ці вы верыце ў тое, што на вясну 1927 г. магло выбухнуць паўстаньне? Я цьвярджу, што не.

Высокія Судзьдзі! Тарашкевіч у сваёй апошняй прамове ў Сойме, у студзеню 1926 г. наваліваецца на тых, якія хочуць справакаваць паўстаньне, бо ведае, што ў моры праліта крыві можна ўтапіць ідэю Незалежнае Беларусі.

Грамада, як экспазытура Kominternu.

Гэта трэцяя канцэпцыя. Заходзіць пытаньне — якой арганізацыяй была Грамада? Грамада была арганізацыяй палітычна-грамадзкай і нацыянальна-радыкальнай. Можа нам гэта не падабацца, але мы, як судзьдзі, як праўнікі, ня можам разглядаць справы ў гэткі спосаб. Есьць многа сутычнасьцяў у праграме Грамады і камун. партыі, але гэтых арганізацыяў ня можна ідэнтыфікаваць. Сьведка Ракоўскі казаў, што праграмы былі падобныя, але аб розьніцы дэцыдуе тактыка. А тактыка Грамады была зусім іншая — яўная, лёзунгі легальныя. Ідэя беларуская становіцца сілай, з якой Польшча павінна лічыцца. У гэтым няма нічога карыгоднага. Компартыя імкнулася разьвіць свае ўплывы ў Грамадзе. Але гэта самае яна робіць і ў іншых партыях. Згары можам сказаць, што гэтыя высілкі былі толькі на пэрыфэрыях, але ня ўцэнтры. Можна было зьліквідаваць гэтыя ўплывы, але гэта ня зроблена. Чаму гэтак сталася? Ці ня дзеля таго, што адносна гэтых людзей ня можна было даказаць іх прыналежнасьці да КПЗБ? І ўсюды, дзе гэтае сувязі не ўстаноўлена, там пацягнута да адказнасьці за прыналежнасьць да Грамады. Гэта не зьяўляецца судовым вырашэньнем справы.

Адналітасьць ідэолёгіі Грамады і Кам. партыі ня можа ўтрымацца з пункту гледжаньня пракурора. Усюды камуністы падтрымліваюць пачуцьцё абасобленасьці і змагаюцца з ідэнтыфікацыяй. З свайго боку Грамада ўсувала тых сяброў, адносна якіх было сцьверджана, што належаць да іншых партый, не выключаючы і камуністычнае. Што-ж датычыцца акцыі ўнутранай, то гэта — квэстыя палітыкі. Мы бачылі навет, што ў пэўных хвілях і нарадовая дэмакратыя (эндэкі) не змагалася з камуністамі, калі гэта з палітычных поглядаў было выгадна. Гэтак было пры апошніх выбарах у Сойм.

І гэта — трэцяя канцэпцыя—распадаецца, як і дзьве папярэднія.

Што-ж астаецца? Грамада—гэта легальная арганізацыя. Ніякага „śpisku", залежнага ад кам. партыі, ня было. Пазастаецца толькі праступак, прадугледжаны 110 арт. К. К.

Беларуская прэса.

Адным з довадаў, сцьвярджаючых сувязь Грамады з кам. партыяй, мела быць разьвіцьцё прэсы. Пан Васілеўскі казаў, што на прэсу было выдана 190 тыс. злотых. Але Васілеўскі не прадставіў ніякіх дакумантаў. Затое абв. Рак-Міхайлоўскі прадставіў падрабязна апрацаваную справаздачу, з якой відаць, што на прэсу было выдана 87 тыс. 554 зл. Гэта расцярушвае квэстыю субсыдыі зусім. Адначасна Рак-Міхайлоўскі на падставе кніг і паказаньняў сьведак аблічыў даходы за ўвесь гэты час, якія выносілі 69 тыс. зл. Дэфіцыт 17 тыс. зл. мог быць пакрыты з фундушаў пасольскіх, складак, прадажы друкаў і г. д. Прашу прадставіць рахункі, дакуманты і тады будзем палемізаваць.

А цяпер справа подкупу паслоў праз „Вялікага Містра".

Гданская канфэрэнцыя і Гурын.

Там, дзе хочацца перачыркнуць усю культурную здабычу чалавека, апошліць і накрыць ганьбай яго жыцьцё, там трэба абапёрціся на доказах. І вось, зьяўляецца Гурын. Хачу даказаць, што тое, што казаў Гурын, было няпраўдай, бо праўдай быць не магло. Крыніца веды—Гурын—адзін толькі ведае аб канфэрэнцыі гданскай. На пытаньне першае вагі—ці можна яму верыць—адказваю, што гэта такі сьведка, якому, хочучы астацца ў згодзе са сваім сумленьнем, верыць ня можна. Я не хачу тут займацца спрэчкай адносна асобы канфідэнта, але фактамі даказаць—кім быў Гурын. Ад 19.I 1925 года Гурын перастае быць у кантакце з камуністычнай партыяй, сам кажа, што згубіў з ёй сувязь. Ен-жа быў прадажнікам, рэнэгатам ад хвілі, як зрабіўся канфідэнтам паліцыі, і нічога ведаць ня мог. Скуль-жа ён, Гурын, рэнэгат, прадаўшчык, выкінуты па-за абруб партыйнага жыцьця, мог ведаць аб спробах подкупу Тарашкевіча, аб складзе камуністычнае фракцыі ў Грамадзе, аб тым, што Тарашкевіч быў у Гданску? Гэта, паны судзьдзі, толькі звычайная хлестакоўшчына і нічога больш.

А на пытаньне судзьдзі сьледчага, скуль пан гэта ведае, адказвае: ведаю гэта ад Тарашкевіча. Гэта адказ дзіўны. Ці-ж Тарашкевіч ёсьць такім лёгкамысным, што ня ведае, кім зьяўляецца Гурын у жніўні? Урэшце Гурын кажа, што ведае аб гэтым ад асобы, прозьвішча якой сказаць ня можа. Тыповы выкрут канфідэнта. А тут яшчэ гразяць даўгія гады вастрогу. Усё яго паказаньне—гэта інсынуацыя і лганьнё. На гэтым можна з Гурыным скончыць — абвінавачаньне з арт. 110 адпадае разам з ім. Трэба жалець, што ён ня мог прыбыць на суд—бо спаткаў-бы яго лёс Бабіча.

Іншыя сьведкі з боку абвінавачаньня.

Бабіч — гэта сьведка, які нічога не памятае. Мы стараліся зверыфікаваць падаваныя праз яго факты, але ён нічога не памятаў. Не памятаў, як выглядаюць Менскія Лашыцы, скуль уваходзіў у Крэмль, дзе жыў у Гданску і Бэрліне. Гэта выяўленае лганьнё абурала нас усіх. Яго паказаньні пры стычнасьці з рэчавістасьцю рассыпаюцца, і на іх ня можна будаваць абвіненьня з арт. 102 Ч. II, і арт. 110 К. К.

Астаецца Кузьма ў расказе Капнэра. Але ў яго пісьмах ёсьць столькі глупстваў, што трудна ў гэта верыць. Трудна верыць, каб грошы на дывэрсыйныя банды атрымлівана праз Бел. Пас. Клюб, каб кс. Станкевіч быў пачталіёнам і даваў грошы Сымону Рудому, грошы ад „Вялікага Містра".

Гэта—доказы кантакту бел. паслоў з „Вялікім Містрам". Натарычныя ілгуны ня могуць быць філярамі абвіненьня і навет калі дадаць „Miłość Polski". Ясна, што акт волі можа запоўніць вастрогі, але прыгавор ёсьць рэзультатам справядлівасьці, дзівам, што тварыць справядлівасьць, але ня актам волі.

Р.-Міхайлоўскі і Тарашкевіч.

Што датычыцца Рак-Міхайлоўскага, то яго інтэрвэнцыя ў справе канфіскат беларускае прэсы ня можа быць праступкам. Яго ўдзел у дэманстрацыі і яго інтэрвэнцыя ў гэтай справе ў прак. Штэймана, каб спыніць няшчасьце, якім зьяўляецца галадоўка, гэта становішча ляяльнага і мудрага грамадзяніна. Што гэтыя закіды маюць супольнага са сьпіскам, з 102 арт.? Ня толькі сьведкі з беларускага грамадзянства, але і з польскага схарактэрызавалі Р.-Міхайлоўскага, як чалавека, які імкнуўся да паразуменьня з Польшчай, палёнафіла. Гэта чалавек, які, калі для Польшчы ўжо згублены, дык трэба вельмі і вельмі жалець.

Што да Тарашкевіча, дык пяройдзем адразу да тых цяжкіх закідаў, як прадажнасьць і кар'ерызм палітычны. Ці ж гэта кар'ера, што сядзіць у вастрозе? Ці можа кар'еру яму хоча зрабіць пракурор, жадаючы даўгіх гадоў вастрогу? І чаму пракурор назваў яго „barbarzyńcem"? Ці можа таму, што да апошняга верша ператалумачыў на беларускую мову, седзючы ў турме, Іліяду? Ці можа таму, што прысвайвае беларускай культуры „Пана Тадэўша"? Ці можа дзеля таго, што хоча ўвесьці лацінскую абацэду?

Чаму-ж затым пракурор назваў яго гэтак? Можа дзеля таго, што шукаў супольных шляхаў з Польшчай, што заўсёды кіраваўся на Захад? І ці ж ня было ніякіх шляхоў да паразуменьня, апрача вастрогу і працэсу? Ці не павінен тут прыйсьці акт вялікае палітыкі, вялікае творчасьці?

Успомніце, паны судзьдзі, што тут казалі Тугут, Касмоўская, Хамінскі. Свае вялікія сілы Тарашкевіч мог прынесьці Польшчы не як ахвяру, даніну, не як карны падданы, але на падставе раўнаважнае замены. Ня мог гэтага зрабіць, бо спатыкала яго з польскага боку дэмагогія, шавіністычная ненавісьць, трактаваньне, як грамадзяніна другой катэгорыі.

Роля мая скончана. Разумею, што пэўнасьцю ня вычарпана. Можна ліквідаваць сваіх палітычных працаўнікаў, калі дзяржаўныя інтарэсы гэтага вымагаюць, але ня можна ліквідаваць іх з помачу, Суда бо тады, паны судзьдзі, акт справядлівасьці робіцца проста загадам ураду.

Грамадзяне! Памажэце пагарэльцам!

Вёска Скіпоравічы, Казлоўскае воласьці перад сьвятамі, а вёска Акунінава, Дзявяткаўскае воласьці ўжо пасьля сьвят зьнішчаны пажарам. Пажары былі такія страшныя, што навет ёсьць і людзкія ахвяры.

Дык грамадзяне! памажэце сваім няшчасным братам! Ня дайце іх дзеткам распаўзьціся з торбамі па сьвету! Складайце ахвяры, хто чым можа, і адвозьце пацярпеўшым. Гурткі Т-ва павінны ў найбліжэйшым часе паставіць па аднаму спэктаклю на карысьць пагарэльцаў, даход ад якога можна пераслаць і праз Акружную Управу.

Слонімская Акружная Управа.
Слонім, Ражанская 55.

Навука францускіх выбарау.

Як ведама, апошнія францускія выбары адбыліся паводле так званай „аднамандатнай сыстэмы", якая была „адбудавана" ізноў — пасьля 8 гадоў панаваньня прапарцыянальнай сыстэмы. Адбудавалі гэтую яўна горшую сыстэму выбараў францускія радыкалы—яўна на сваю галаву і на шкоду наагул лявіцы, а перадусім, як пабачым далей,—на сфальшаваньне ў парляманьце запраўднага голасу і настрою края.

Каб зразумець, аб што тут ідзе, паглядзім на вынікі выбараў, прычым зьвернем увагу ня толькі на лічбы мандатаў, атрыманых рознымі партыямі, але—побач з тым — і на лічбы атрыманых імі галасоў.

Вось гэтая табліца рэзультатаў выбараў.

Кансэрватары здабылі	12 манд.	на 328 000 гал.
Рэспубліканская фэдэрацыя (група Марэна)	140 "	" 1.008.000 "
Дэмакратычны Саюз (група Пуанкарэ)	94 "	" 1.226 000 "
Радыкал-нацыяналісты (група Франклін-Буйона)	64 "	" 552.000 "
Радыкалы	110 "	" 1.617.000 "
Радыкалы сацыялісты	46 "	" 324.000 "
Сацыялісты	104 "	" 1.717.000 "
Камуністы	14 "	" 1.060.000 "
Іншыя групы драбнейшыя (ў тым ліку камуністы-сацыялісты, здабыўшыя)	2 "	" 223.000 "
Усяго разам . .		8 м., 55 т. гал.

Навет няўважны пагляд на гэтую табліцу адразу кідае ў вока вялізарную непрапарцыянальнасьць лічбаў мандатаў паасобных партыяў з лічбай атрыманых імі галасоў. Возьмем найгалосьней крычучую пару партыяў: нацыяналістаў Марэна і камуністаў.—Камуністы, якія атрымалі на паўсотні зьлішкам больш галосоў, чым група Марэна, (1 мільён 60 тыс. проці 1 міл. 8 тыс.), здабылі ў 10 разоў менш мандатаў; 14 проці 140...

Ясна, што гэта выбарная сыстэма — нягодная, крыўдная, папросту праступная—перадусім дзеля таго, што яна страшэнна фальшуе прадстаўніцтва настрояў і волі краю ў парляманьце.

Можна сьмела сказаць, што нідзе, ні ў якой іншай дзяржаве няма такой агідна-недарэчнай, праступнай „выбарчай ардынацыі", як ува Францыі.

Шмат дзе выбары робяцца „па-балканску", навет „па-мэксыканску", гэта значыць робяцца ці лепш: фальшуюцца ўрадам, з тасаваньнем рознага роду рэпрэсіяў і надужыцьцяў. Але гэта — іншая рэч. Але за праўды-ж нідзе няма таго, каб выбары так фальшаваў сам выбарны закон.

Дык—разгледзім далей нашу табліцу.

Сколькі ў ей крыўдаў і недарэчнасьцяў!—

Сацыялісты, напрыклад, — найвялікшая лічбай галасоў партыя ў краі, здабыўшая амаль не на 700.000 галасоў больш, як група Марэна, дый на 100 тысяч. больш, як радыкалы, атрымала на 36 мандатаў менш, як нацыяналісты-рэспубліканцы і — на 6 менш, як радыкалы.

Недарэчная сыстэма выбараў пабіла жорстка і саміх радыкалаў, якія на папярэдніх выбарах здабылі для лявіцы значную большасьць, а цяпер аддалі большасьць правіцы.

Гэтая права-цэнтравая рэакцыйная палова парляманту складаецца — з 4 першых партыяў табліцы. Яна здабыла разам 3 міл. 114 галасоў, на 8 міл. зьлішкам усіх пададзеных галасоў, гэта значыць—толькі крыху больш, як 3/8. Але мандатаў здабыла яна ўсяго 310 ці—абсалютную большасьць (усяго паслоў у новым парляманьце, павялічаным на 28 паслоў,—612).

Вось усе гэтыя лічбы даюць праўдзівае асьвятленьне так гучна рэклямаванаму факту—быццам „значнаму зруху направа" ўва Францыі і „вялізарнай пермогі на выбарах Пуанкарэ". Як бачым, нічога падобнага ўзапраўднасьці ўва—Францыі няма: наадварот—апошнія выбары сцьвердзілі значны зрух настрояў у краі ў бок сацыялістаў і камуністаў, якога ня было дагэтуль: лічбы сацыялістычных і камуністычных галасоў у краі ўсьцяж растуць. Цяпер пабачым, як-бы выглядаў склад францускага парляманту, калі-б ува Францыі дзеяла добрая, правільная выбарная сыстэма—з прапарцыянальным галасом падзелам мандатаў, як напрыклад, у Нямеччыне, ці навет, у Польшчы.

Сацыялісты, як найлічнейшая з партыяў, здабылі-б найбольш мандатаў	130 гал.
Радыкалы, як наступная па лічбе галасоў партыя, мелі-б мандатаў	122 "
Група Пуанкарэ мела-б суадказнае ей скромнае месца, маючы ман. толькі	93 "
Наступная па сіле ў краі партыя камуністаў мела-б і ў парляманьце мандатаў	80 "
Толькі пасьля камунстаў ішла-б найвялікшая цяпер—у сфальшаваным крыўдным выбарным законам парляманьце — група Марэна, маючы манд. толькі .	76 "
Група нацыянал-радыкалаў Буйона і Люшэра мела-б замест 64 мандатаў, толькі	41 "

і так далей.

Дык, узяўшы ўсе разам, мы мелі-б ўва Францыі навет вельмі падобны агульны рэзультат выбараў да таго, што далі выбары ў Нямеччыне. Бо ж і там—найбольш галасоў і мандатаў здабылі сацыялісты. Праўда, нямецкія сацыял-дэмакраты здабылі амаль не трацiну ўсіх выбаршчыкаў, як і мандатаў, тады калі ўва Францыі сацыялісты здабылі толькі каля чацьвертай іх часткі. Але камуністы ўва Францыі здабылі суадказна значна больш галасоў, як у Нямеччыне: бо—аж значна больш, як восьмую частку ўсіх пададзеных галасоў—тады як у Нямеччыне—толькі каля адзэй дзевятай часткі.

Як бачым, такому фактычнаму паляваньню краю адказвала-бы — пры правільнай ардынацыі—і значная левая большасьць парляманту.

Работніцкія партыі мелі-б у ім 210 паслоў, а разам з „чыстымі" радыкаламі і радыкал-сацыялістамі лявіца мела-б зусім выразную, — большасьць у 360 галасоў — на агульную лічбу 612 паслоў парляманту.

Як падае „Работнік" у карэсп. з Парыжу, ведамы францускі статыстык Ляшапэль аблічыў, што ў параўнаньні да папярэдніх выбараў—рэакцыйныя групы ў краі стацілі на апошніх выбарах каля мільёну галасоў, але „затое" — здабылі 31 новых мандатаў! Гэта яшчэ раз пацьвярджае, што—аб ніякім зруху направа ня можа быць мовы ўва Францыі. Можа быць мова толькі—аб сфальшаваным ды закрытым ад вачэй сьвету нягоднай арындацыяй значным зруху налева, аналягічным такому-ж зруху і ў Нямеччыне.

Карэспанд. „Роботніка" слушна кажа, што гэты дасьлед навучыць французаў аканчальна ацаніць вартасьць прапарцыянальнай сыстэмы выбараў дый змусіць іх кінуць на сьметнік канчальна агідную сыстэму „аднамандатавых акругоў". Аб гэтым павінны пацупіцца ўсе шчырыя дэмакраты ў францускім парляманьце.

Апроч гэтых усіх вадаў, як мы ўжо высьвятлялі чытачом, француская сыстэма выбараў, агітуючая за асобы, але не за ідэі і праграмы, дый яшчэ з 2 галасаваньнямі, з якіх на другім справы выбару вырашаюць розныя асабістыя ўмовы, падкупы, інтрыгі, страшэнна дэмаралізуе грамадзянства. У дадатак гэтая сыстэма ніколі ня можа загарантаваць, што навет найлічнейшая ў краі партыя правядзе сваіх найлепшых людзей, сваіх найвыдатнейшых павадыроў што наадварот—цалком гарантуе прапарцыянальная сыстэма, якая ставіць гэтых павадыроў на першыя месцы сьпіскаў. Так напр., прапаў на выбарах павадыр франц. сацыялістаў Лявон Блюм. Усе гэта—трэба думаць—раз назаўсёды скончыць з гэткай сыстэмай, прынамсь у яе найгоршай францускай форме. Чаму гэта францускія радыкалы, якія мелі вялізарную большасьць дый цалком у сваіх руках парлямант, зьмянілі лепшую сыстэму на горшую, якая пабіла іх саміх, а яшчэ бальней тую лявіцу, з якой радыкалы традыцыйна заўсёды супрацоўнічалі ў парляманьце, гэта—іх сакрэт партыйнага розуму...

Палітычная хроніка.

У Польшчы.

Польска-літоўскія перагаворы.

Польска-літоўская камісія, працуючая ў Бэрліне ў справах урэгуляваньня прыгранічнага руху, з усіх іншых камісіяў зрабіла найбольш і найхутчэй. Камісія прыняла, з малымі зьменамі, літоўскі праект так званай „малой камунікацыі „гранічнай". Гэты пасьпех лічыцца значным шагам на шляху тэхнічнага паразуменьня між абодвума краямі. 25 траўня падкамісія мела закончыць сваю працу.

Цікаўна, што літоўская дэлегацыя цалком адкінула польскі праект гранічнай камунікацыі, але высунула свой контр праек, які і быў прыняты Камісія для справаў гаспадарчых, камунікацыі і транзыту, працуючая ў Варшаве, распачала паседжаньні 23 траўня. Падкамісія выдала камунікат, у якім кажа, што яна падзялілася на падкамісіі чыгункавую, паштовую і гаспадарчую.

Польска-літоўская канфэрэнцыя ў Варшаве.

У суботу 26 г. м. закончыліся польска-літоўскія перагаворы ў Варшаве ў справе эканоміі, камунікацыі і транзыту. Справаз-

дача падкамісіяў ў гэтых справах выявіла, што ні ў адной з іх ні асягута ніякага паразуменьня.

Усе дыскусіі маюць быць пачаты на наступным паседжаньні, якое пачнецца 28 чэрвеня г. году.

Ліквідацыя арганізацыі расейскай моладзі.

Варшаўскія газэты падаюць, што Камісар Ураду на м. Варшаву выступіў да мініст. унутр. спраў з прапазіцыяй ліквідацыі ўсей гэтай арганізацыі на цэлым абшары Польшчы.

Далей газэты падаюць, што мін. унутр. спраў прыхіліўся да гэтай прапазіцыі і ў найбліжэйшых днёх падпіша распараджэньне аб ліквідацыі (rozwiązaniu) гэтай арганізацыі. Быццам, прышла нарэшце „кара“ на расейскіх манархістаў.

Заграніцай.

Орган нямецкіх сацыял-дэмакратаў аб перамозе сацыялізму ў Нямеччыне.

Орган нямецкай сацыял дэмакратыі „Форвэрст“ піша, што апошнія выбары даказалі ясна, што магчымасьць здабыцьця ўлады сацыялістамі ў Нямеччыне — шляхам дэмакратычным — ня ёсьць навет залішне далёкая. Апошнія выбары далі сацыялістам каля 30 проц. галасоў і мандатаў. Лічба гэта ўсьцяж расьце. Дык можна спадзявацца, што прышлыя выбары дадуць сацыялізму звыш паловы мандатаў, што азначала-б панаваньне сацыялізму легальным парляментарным шляхам.

А гэта азначае, піша газэта, банкруцтва прынцыповай тэзы камуністаў, якія запярэчваюць, што шлях дэмакратыі вядзе да сацыялізму. Дык—„адзінай перашкодай для пралетарыяту на гэтым шляху зьяўляюцца камуністы“, кажа „Фэрвэрст“.

Які-ж урад створаць сацыял-дэмакраты ў Нямеччыне.

Цікавую ілюстрацыю да гэтых заяваў „Форвэрста“ даюць весткі ды чуткі аб тых перагаворах, якія ўжо падрыхтоўваюцца паміж партыямі — у справе стварэньня новай коаліцыі (супрацоўніцтва) ў парляманьце і новага ўраду.

Сацыялісты заявілі, што бяруць на сябе стварэньне новага ўраду — на падставе так званай „вялікай коаліцыі“, гэта значыць, што ў склад урадавай большасьці ў парляманьце маюць, апрача сацыял-дэмакратаў, увайсьці — партыі: каталіцкага цэнтру (клерыкалы), дэмакратаў (дробная і сярэдняя буржуазія) і так-зван. „людоўцаў Штрэзэмана“ (буйная мястовая буржуазія). А гэтыя „людоўцы“ цягнуць за сабой у „сацыялістычны“ габінэт, як варунак свайго ўваходу ў склад ураду, і так званыя „гаспадарчыя колы“, ці „партыю гаспадарчую“ (найбуйнейшую буржуазію), якая, як падчырківаюць „людоўцы“, „выказвае вялікае жаданьне да стварэньня супольнай плятформы з сацыялістамі“ (гл. тэл. „Усх. Аг.“). Калі такая коаліцыя — пад старшынствам сацыял-дэмакратаў, дык запраўды рыхтуецца дзіва, што іх партыйны орган „Форвэрст“ лічыць камуністаў—„адзінай перашкодай для пралетарыяту, з якой аднак-жа сацыялісты дадуць сабе рады“...

Нарада польскіх камуністаў у Бэрліне.

У Бэрліне паліцыя накрыла нараду польскіх камуністаў, у якой прымаў учасьце быццам і пасол Сахацкі. Учасьнікаў нарады паліцыя арыштавала — з прычыны няменьня дазволу на прыезд у Нямеччыну і фальшывых пашпартоў. Частка ўчасьнікаў нарады выслана з Нямеччыны зараз-жа—пасьля канца сьледзтва, частка сьпярша адпакутуе за нарушэньне нямецкіх законаў. Так даносяць тэлеграмы.

Навая Канстытуцыя Літоўскай Рэспублікі.

24-га траўня прэзыдэнт у паразуменьні з ўрадам і дзяржаўным кантралёрам — аканчальна зацьвердзіў новую канстытуцыю літоўскай рэспублікі. Паводле новай канстытуцыі—прэзыдэнт выбіраецца на 7 гадоў, а Сойм—на 5 гадоў. У часе перарываў працы парляманту прэзыдэнт мае права—выдаваць дэкрэты з сілай законаў, прымаць і выконваць бюджэт, зацьвярджаць міжнародныя ўмовы. Гэта значыць—цалком заступаць парлямант, які прэзыдэнт пэўне ж можа і распускаць у любы мамэнт.

Габінэт міністраў салідарна адказвае перад Соймам і выходзе ў адстаўку, калі Сойм—большасьцю $^3/_5$ галасоў выразіць яму недаверые. Зьмена канстытуцыі можа быць даканана пастановай—тэй самай большасьці. Сталіцай Літвы зьяўляецца Вільня. Але сталіца можа быць часова перанесена ў іншае места—спэцыяльным законам.

Выбары ў Сойм адбываюцца на падставе агульнага, роўнага, простага, тайнага і прапарцыянальнага галасаваньня. Правы голасу маюць усе асобы, скончыўшыя 24 гады, амаль ня ўсюды на сьвеце—ад 21 года—(ад часу агульнага паўналецьця). Быць выбраным у Сойм грамадзянін можа, толькі маючы 30 гадоў. Для падрыхтаваньня законаў ствараецца Дзяржаўная Рада.

Новая канстытуцыя ўваходзіць у жыцьцё з днём яе апублікаваньня, якое мела адбыцца 26 га траўня.

Як бачым, канстытуцыя—у значнай меры рэакцыйная, а перадусім дае выканаўчай уладзе ўсе магчымасьці — ня лічыцца зусім з заканадаўчай палатай.

Да беларускага грамадзянства і беларускіх установу у краі і заграніцай.

Адозва Беларускага Навуковага Таварыства ў Вільні.

Кожны, хто быў у Вільні ці жыве ў Вільні, калі заходзіў у Беларускія культурна-асьветныя ўстановы, то мусіў пераканацца, што жыцьцё гэтых установ не такое лёгкае, а вонкавы выгляд іх не такі прынадны. Прычыя да гэтага трэба шукаць у дрэнным матэрыяльным стане і ў няспрыяючых для разьвіцьця беларускіх культурна-асьветных установ варунках. Кожная такая ўстанова мусіць плаціць вельмі дорага за памяшчэньне, часамі і зусім не адпаведнае, але ўзятае дзякуючы таму толькі, што сходнае па цане; вельмі часта тая ці іншая ўстанова перажывае цэлыя судовыя працэсы за памешканьне і стаіць перад магчымасьцю выкіненьня на брук (Віленская Беларуская Гімназія, Белар. Навуковае Т-ва, Беларускі Музэй). А гэта-ж добра ведама, што пазбаўленьне адпаведнага будынку такіх установ, як Гімназія ці Музэй, роўнасільна зачыненьню іх. **Такім чынам высілкі некалькігадовай працы могуць пайсьці за нішто ў адзін дзень**, і награмаджаныя гэтай працай беларускія культурна-навуковыя цэннасьці могуць зьгінуць. І гэта ўсё робіцца ў Вільні, у гэтым найвялікшым цэнтры нацыянальнага і культурнага жыцьця Заходняй Беларусі! У гэтай Вільні ніводная беларуская ўстанова ня мае свайго ўласнага будынку, ня то што адпавядаючага заданьнем яе, але ніякага будынку ня мае!

Але з усіх установ найбольш цярпіць з прычыны адсутнасьці свайго ўласнага адпаведнага будынку Беларускае Навуковае Т-ва ў Вільні і Белар Музэй пры ім. І мала таго, што цярпіць, далейшае трываньне такога стану рэчаў можа прывясьці да поўнай катастрофы Белар. Навуковага Т-ва, а асабліва Музэю.

Т-ва мае свой цэнны кнігазбор, бібліятэку, Беларускі Музэй мае шмат экспанатаў, вельмі цэнных і вельмі рэдкіх і багацейшую бібліятэку беларусазнаўства... І ўсе гэтыя рэчы, надзвычайнай цэннасьці, ляжаць зьвязаныя і запакаваныя ў пяці пакоях цяперашняга памешканьня, сырога і няпрыдатнага. Такім чынам цяперашні Музэй прадстаўляе сабою ня Музэй, а склад музэйных рэчаў, зваленых і запакаваных і то хутка ўжо ня будзе дзе класьці новапаступаючых экспанатаў, якія прыбываюць з кожным днём і з усіх бакоў. У такім самым стане знаходзіцца і беларускі архіў. Такім чынам **музэйныя і архіўныя цэннасьці, ня толькі ня могуць быць даступны грамадзянству, але яны ў такім стане нішчацца, бо звалены ў цесным сырым і неадпаведным памешканьні.**

Але-ж Беларускае Навуковае Т-ва ў Вільні працуе ня дзеля таго, каб сабраныя ім музэйныя і архіўныя экспонаты і бібліятэка прадстаўлялі сабой музэйна-архіўны склад, яно працуе дзеля таго, каб з гэтых экспонатаў утварыць музэй, архіў і бібліятэку, даступную для грамадзянства і дзеля навуковых мэтаў. І калі да гэтага часу Т-ва не зрабіла музэю-бібліятэкі і архіву даступным для грамадзянства і навуковых дасьледчыкаў—дык толькі дзеля таго, што ня мела адпаведнага на гэта памяшчэньня і сродкаў, патрэбных на арганізацыю.

А ўжо найвышэйшы час правясьці ў жыцьцё гэтыя праекты. Дзеля гэтага Белар. Навуковае Т-ва на сваім апошнім сходзе пастанавіла: зрабіць усе высілкі, каб набыць адпаведны ўласны будынак дзеля ўспомненае мэты. Само Навуковае Т-ва зьяўляецца за-надта беднай установай, каб магло пабудаваць ці купіць адпаведны будынак. Але што ня змогуць адзінкі, чаго ня зможа адна арганізацыя, то зможа грамадзянства, увесь беларускі народ.

Дзеля гэтага Беларуск. Навуковае Т-ва пастанавіла зьвярнуцца з заклікам да ўсіх беларускіх культурна-асьветных установ, да ўсіх працаўнікоў на ніве беларускай культуры, да ўсіх спачувальнікаў разьвіцьцю беларускай культуры, да ўсяго беларускага грамадзянства, да ўсяго беларускага народу! Калі Беларускае Навуковае Т-ва ня можа пабудаваць ці набыць свайго ўласнага дому, Дому Культуры — дзе-б месьціўся і музэй і бібліятэка і архіў, хай сам народ сам сабе пабудуе такі „Дом Беларускае Культуры“ ў адным з найвялікшых сваіх культурных і нацыянальных цэнтраў—у Вільні. Заграніцай можна вельмі часта спаткаць грамадзкія і культурна-асьветныя будынкі з надпісам: „Народ сам сабе“. Дык ці-ж ня могуць беларусы здабыцца на адзін з такіх будынкаў у Вільні—„Дом Беларускае Культуры“?

І тутэйшыя беларусы, з Заходняй Беларусі і беларусы з Усходняй Беларусі і беларусы на эміграцыі ў Эўропе і ў Амэрыцы і ў іншых краёх, усе, у каго ёсьць хоць крыху сьвядомасьці патрэбы разьвіцьця беларускае культуры, мусяць ахвяраваць хоць што небудзь на вялікую справу!

Ні межы, ні найвялікшыя прасторы, аддзяляючыя ад Вільні, ні розьніца палітычных перакананьняў — ня могуць быць перашкодай у такой вялікай і сьвятой справе, усе, хто колькі можа, ахвяруйце і прышліце.

Усе Беларускія арганізацыі і ўстановы просім зьвярнуцца да сваіх супрацоўнікаў і сяброў з прапановай адлічаць пэўны працэнт на Дом Беларускае Культуры ў Вільні.

Асоб, прачытаўшых гэту адозву, просім споўніць гэты неадкладны грамадзкі абавязак, а адозву перадаць сваім суседзям і знаёмым, заахвочваючы іх зрабіць тое-ж самае.

Усе Беларускія часопісі і газэты просім перадрукаваць гэту адозву і памагчы такім чынам пашырыць яе ў белар. грамадзянстве.

Справаздачы аб паступленьні ахвяр на „Дом Беларускае Культуры ў Вільні“ ад часу да часу будзем даваць у беларускіх газэтах і часопісях.

Ахвяры просім скіроўваць на адрас: Wilno, Wileńska 8, Białoruski Bank Kooperacyjny, konto № 17.

Увага: Ахвяры, прысыланыя на „Дом Беларускае Культуры ў Вільні“, будуць ляжаць у Беларускім Каапэратыўным Банку да часу, пакуль не налічыцца сума, патрэбная дзеля куплі ці пабудовы адпаведнага дому.

З Сойму.

Сойм гарачкова разглядае справу бюджэту. У дыскусіі над агульным бюджэтам, перайшоўшай ў яўна палітычную, прамаўлялі амаль ня ўсе партыі.

Досыць цікавы прабег дыскусіі быў 31 траўня, на якім прамаўлялі прадстаўнікі найбольшых соймавых угрупаваньняў. Адзначым некаторыя цікавейшыя з іх.

Пасол Рыбарскі—эндэк. „Кажуць, што ў Польшчы павінна быць дыктатура. Але-ж мэтай моцнага ўраду ня ёсьць быць сільным у самым сабе, але каб была трываласьць сыстэмы праўленьня. Наш урад па 2 гадох ёсьць у стане дэзарганізацыі, і гэтую пустку лёгка можа выпаўніць прыпадак. Калі хто мроіў (łudził się), што гэтая сыстэма мае рысы трываласьці (trwałości), то чамусь іншаму павінен быў навучыць яго нязвыклы факт адкіненьня (Соймам.—Рэд.) ўрадавых падаткавых праектаў. Маім зданьнем, тыя, каторыя гэта зрабілі, не прычыніліся да ўмацненьня парлямантарызму ў Польшчы. (Воплескі на лавах Б. Б.). Урад скідае адказнасьць на Сойм, Сойм на ўрад, але ўрад, які агранічыўся да такой ролі, ня можа быць названы моцным.

Выхад з гэтага стану бачу толькі ў паправе дзяржаўнага ладу.

Пас. Домбскі (Str. Chł.). „Урад ня мае большасьці ў Сойме і ня будзе яе мець, урад ня мае праграмы, бо ня ёсьць нармальным урадам, але сьляпым аружжам маўклівай дыктатуры. І калі-б віцэ-прэм'ер маўчаў, мы-б думалі, што ён усё знае, але калі прамовіў, мы пераканаліся, што ведае столькі, сколькі і мы, гэта значыць—нічога. Білянс дзейнасьці гэтага ўраду „зусім мізэрны“.

Пас. Ануш (ББ). Ці мелі мы ў Польшчы лепшы ўрад?

Пас. Домбскі. — Я акрэсьліваю свае становішча да каждага ўраду ў працягу ўсей сваей дзейнасьці.

Пас. Ануш. Не выстарчае акрэсьліваць, трэба рабіць.

Пас. Домбскі. Пытаюся, што-ж Вы ўнясьлі новага?

Пас. Ануш. Стаблізацыю валюты, зраўнаважаны бюджэт.

Пал. Домбскі. Зраўнаважаны бюджэт даў Сойм. Але выбарамі вы ў пару месяцаў зрабілі тое, чаго не магла зрабіць за доўгія часы нарадовая дэмакратыя — вы здэпапулярызавалі Пілсудскага.

(Вялікі шум на лавах ББ. Галасы: Вы ў часе выбараў надужывалі імем Пілсудскага: крычалі хай жыве Пілсудскі).

Пас. Домбскі. Вы не павінны на гэтае скардзіцца, бо й так гэты вокрык—што раз, то сьціхае. (Нанова шум).

Пас. Домбскі. Маем цяпер дыктатуру.

Голас.—Пралетарыяту.

Пас. Домбскі. Не пралетарыяту, але Дзікава, Левітана і Нясьвіжа. Бяз сумліву і мы, сяляне, прычыніліся да тога, што пануюць гэтыя стасункі (прызнаньне зусім праўдзівае ў адносінах да Домбскага і яго кумпаноў—Рэд.), бо сялянскія партыі, нажаль, ў разьбіцьці. Але я пераканаНы, што ў цені і пад прэсіяй гэтай дыктатуры дасьпявае збліжэньне сялянскіх партыяў (воплескі на лявіцы).

Будзем часта ў нязгодзе з сабою ў гаспадарчых пытаньнях, будзем рабіць кампрамісы, але што да палітыкі і да рэспублікі, канстытуцыі, абароны выбарнага права — мы пойдзем разам. (Воплескі на лявіцы). Калі гэта зробім, возьмемся да „адзінкі“. Тут ён выкажыў цэлую праграму т. зв. лявіцы.

Пасол Славэк (Б.Б.). Галоўная мэта, для якой мы злучыліся ў Блёку, ёсьць жаданьне направы(?!) Канстытуцыі.

Паном здаецца, што існуе замер ліквідацыі Сойму і зьмены выбарнай ардынацыі. Не. Ходзіць аб лячэньне парлямантарызму(!). Прыклады зьвядзеньня парлямантарызму да нуля (unicestwienia) далі Прыма дэ-Рывэра і Мусоліні, але не па гэтай дарозе ідуць замеры ўраду і супрацоўнічага з ім Блёку.

Голас. Бо не ўдалося.

П. Славэк. Ад імя Блёку асьвядчаюся за бюджэтам, унесеным урадам, з узглядненьнем паправак, якія ня выходзяць з рамак урадовага праекту, бо ня хочам дапусьціць да нарушэньня раўнавагі бюджэту.

Голас. Раўнавагі ўраду.

Пасьля Славка выступіў князь Радзівіл, які разам з іншымі пастулятамі абшарнікаў, заклікаў усіх да клясавай і гаспадарчай салідарнасьці.

Потым прамаўлялі іншыя паслы. Па прамове камуністычнага пасла Бітнэра, старшыня абвяшчае пярэрву да 30 мінут чацьвёртай.

Па пярэрве прамаўляў пасол ад беларускага клюбу „Змаганьне за Інтарэсы Сялян і Работнікаў“ **д-р. Дварчанін.** Пасол Дварчанін выказаўся проці бюджэту. Прамову п. Дварчаніна падамо асобна.

Украінскія паслы Чучмай (Сельроб — правіца) і Вальніцкі (Сельроб—лявіца) выразіліся так-жа проці бюджэту.

Наступна на трыбуне зьявіўся ўкраінскі пасол Богуслаўскі (Б.Б.). На ўкраінскіх лавах вялікі шум і окрыкі: Ганьба, хрунь, каўбаса, у часе царызму ўзяў 300 рублёў за тое, што напісаў брашуру аб доме Раманавых.

Старшыня Сойму некалькі разоў заклікае да парадку, пасьля чаго ўкраінскія паслы вышлі з салі паседжаньня і прамоўца толькі тады мог гаварыць.

Прамовай генаральнага рэфэрэнта п. Крыжаноўскага (Б.Б.), была закончана агульная дыскусія над бюджэтам.

Пасьля гэтага прыступлена да падрабязнай дыскусіі над бюджэтам Міністэрства Земляробства (Rolnictwa) і Зямельных Рэформаў.

У канцы паседжаньня старшыня Сойму абвясьціў, што атрымаў ад міністра ўнутраных спраў пісьмо, у справе памылковага арышту ўкр. пасла Бачынскага. Віноўныя: камісар тайнай паліцыі Фарэгольц, укараны карным пераводам у Беластоцкае ваяводзтва, а падкамісар Погожэльскі, 7-дзённым арыштам.

У дыскусіі ў справе міністэрства зямельных рэформаў прамаўляў **пас. Гаўрылік.** Прамову зьмесьцім у наступным нумары.

У перамешку, сярод прамоваў у часе дыскусіі над агульным бюджэтам, падаваліся розныя ўнёскі і прапазіцыі. Між іншымі, прайшоў унёсак беларускага пас. Клюбу „Змаганьне“ ў справе забойства ў Маладэчне паліцыянтам 2 чалавек. Унёсак прайшоў значнаю большасьцю галасоў, што, здаецца для „адзінкі“ было неспадзяванкай. Для ўматываваньня гэтага ўнёску выступаў з прамовай **пас. Гаўрылік,** якую падамо ў чародным нумары.

Працяг дыскусіяў, якія адбыліся на гэтым тыдні, падамо ў наступным нумары.

Наша хроніка.

По загаду Старосты Гродзкага сканфіскаваны № 1 газ. „Зара Працы“ за арт. „Іх асудзілі“... і за зам. з Т-ва Бел. Школы „Рэзалюцыя Гал. Управы Т-ва Бел. Школы, прынятая на засяданьні, якое адбылося дня 10 мая 1928 г.“ і № 2 газ. „Зара Працы“ канфіскаваны за зьмяшчэньне перадавіцы „Мір і вайна“, дзе абгаварвалася прамова кн. Радзівіла аб клясовай згодзе, а таксама за заметкі ў „Нашай хроніцы“ аб судох, перанятыя з польскае прэсы.

По загаду Сторосты Гродзкага сканфіскаваны № 14 газ. „Голас Працы“ за стацьцю „Справа ўрадавай амністыі для палітычных вязьняў“ і інш.

Перамена назову пасольскага клюбу „Змаганьня“. Як перадаюць з Соймавых кругоў, клюб „Змаганьне за Інтарэсы Сялян і Работнікаў“ пераймянованы ў **„Беларускі Сялянска Работніцкі Пасольскі Клюб“.**

Пасол Ф. Валынец у Беларускім Сялянска-Рабтніцкім Клюбе. Згодна гэтых-жа вестак у Беларускі Сялянска-Работніцкі Пасольскі Клюб увайшоў таксама і пасол Ф. Валынец. Такім чынам у Клюб уваходзяць пяць паслоў: Я. Гаўрылік, д-р І. Дварчанін, Я. Грэцкі, А. Стагановіч і Ф. Валынец. Уступленьне пасла Ф. Валынца да Сял. Раб. Клюбу, бязумоўна, прывітаюць беларускія працоўныя гушчы.

Яшчэ адзін прыгавор над былым паслом „Грамады“ Валошыным. Адначасна з судом над „Грамадой“ у Вільні, які прыгаварыў б. пас. Валошына на 12 гадоў цяжкага вастрогу, Акружны Суд у Беластоку разглядаў справу памянёнага б. пасла за прамову, якую Валошын сказаў у 1926 годзе на з'арганізаваным ім вечы ў Саколцы, на якім і быў пабіты паліцыяй. Справа разглядалася завочна і Акружны Суд прыгаварыў Валошына на 1 год турмы.

Павятовыя зьезды зяброў Т-ва Белар. Школы. 24-га траўня адбыўся зьезд сяброў Т-ва Белар. Школы ў Наваградку, 27 траўня — у Баранавічах. Падробную справаздачу дамо ў наступных нумарох.

Пэдагагічная Рада Віл. Белар. Гімназіі на паседжаньні 27-га траўня ўхваліла рабіць 2 проц. адлічкі з пэнсіяў на Дом Беларускай Культуры.

Ці ня хочуць выкурыць Музэй імя Івана Луцкевіча? У нядзелю 27 г. траўня пад час агледзінаў Музэю грам. Антонам Луцкевічам было заўважана, што адкульсьці з-пад падлогі ідзе дым, які што-раз больш напаўняў памяшчэньне. Дасьледжана, што гэты дым ідзе з пакою, які знаходзіцца пад Музэем. Аказваецца, што там знаходзіцца лёкатор п. Студніцкага, вядомага беларусаеда, які так нефортунна выступіў сьведкай проці грам. А. Луцкевіча і які ў свой час „адваяваў“ памяшчэньне праз улады ад беларускіх культурных установаў, пасадзіўшы туды, невядома для якой мэты, названага лёкатара.

У час агледзінаў Музэю ў гэтага панка палілася ў печцы, пастаўленай якраз пад Музэем.

Трэба сказаць, што дым гэта ня першы раз, а ўжо ад доўгага часу, запаўняе Музэй і ад яго закапцелі і пачалі псавацца найлепшыя музэйныя каштоўнасьці, але да апошняга часу не ўдалося „накрыць“ віноўніка.

На гэты раз п. лёкатар Студніцкага запытаны — ці ведае, што ён такое робіць і

ці ня спыніўся-б з паленьнем у печы—адказаў: „якое мне там дзела да вашых музэяў“?

Каб спыніць запраўднае барбарства, былі пасланы ў I камісарыят паліцыі пасланцы для зрабленьня сьледзтва і пратаколу. Але... I камісарыят паліцыі адмовіўся пайсьці на месца.

Прышлося зрабіць пратакол самім прысутным у музэі з сваімі толькі подпісамі.

Гэту справу пэўна ж разгледзіць Суд, бо запраўды-ж такое барбарства—проста немагчымае, а, калі магчымае, то толькі да падобных Студніцкім, які, ведаючы музэйную справу, садзіць пад Беларускім Музэем чалавека, які ў цячэньні доўгага часу проста нішчучы Музэй, і робячы яўны праступак, адказваецца навет гаварыць.

Неадбыты мітынг. У панядзелак 28 траўня па запрашэньню ППС-лявіцы пасол клюбу „Змаганьне“ Я. Грэцкі меў зрабіць справаздаўчы мітынг у Вільні. Была нанята саля і расклеены па месьце афішкі. У 12 гадзін пачалі зьбірацца работнікі да памяшчэньня. Мітынг меўся адбыцца ў закрытым памяшчэньні, на які, згодна папярэдніх інфармацыяў, асобнага паведамленьня паліцыі ня трэбуецца. Аднак, паліцыя не дапусьціла работнікаў у памяшчэньне, дзе меў прамаўляць, заместа захварэўшага пасла Я. Грэцкага—пас. Я. Гаўрылік, матывуючы тым, што мітынг нелегальны.

Арыштаваньне „шпікоў“ у Лідчыне. Як падаюць газэты, у аколіцах Ліды арыштавана 2 чалавекі, у якіх, быццам, знойдзены сьпіскі складак на „rzecz“ Грамады і вялікія сумы грошай. Сьледзтва, кажа гэтая газэта, усталіла, што арыштаваныя „зьяўляюцца сябрамі ГПУ, вядуць шпігоўскую акцыю на карысьць Радаў“.

Бура ў Стаўпецкім павеце. 26-га гэтага месяца ў мяйсцовасьці Сьверыкова прайшоў ураган, які зьнішчыў больш 120 будынкаў, фруктовыя сады і засевы ў палёх. Потым ураган перайшоў на лясы, дзе паваарочваў масу дзерава. Вывернутае дзерава прыдушыла ў лесе жыхара Сьвярыкова, Язэпа Кісяля разам з канём. Цяжка ранены Кісель перавезены ў Стоўпцы.

Дэлегацыя безработных у Віленскага Ваяводы. 25 г. м. у Віленскага ваяводы былі дзьве дэлегацыі безработных. Першай была дэлегацыя ўмысловых безработных, пазбаўленых распараджэньнем дэрэкцыі Фундушу Безрабоцьця запамогаў з гэтага „фундушу“.

Другой была дэлегацыя фізычных безработных, якім дзяржаўная „даразьная“ помач прадоўжана толькі да дня 31-га траўня гэтага году.

Будаўляныя работнікі жадаюць павялічэньня платы. 24./V. г. году ад віцэ-прэзыдэнта Вільні, Чыжа, зьявілася дэлегацыя будаўляных работнікаў, працуючых на гарадзкіх работах. Дэлегацыя зажадала павялічэньня платы з 4 зл. 20 гр. да 6 зл. у дзень.

Сарваньне палюбоўнай камісіі. Палюбоўная камісія, скліканая 25 г. м. дзеля паразуменьня абшарнікаў (ziemian) з рольнымі работнікамі Ашмянскага павету, сарвана апазіцыйным становішчам абшарнікаў.

Работніцкая салідарнасьць. Нова-Вялейскія муляры выступілі з жаданьнем павялічэньня платы ўсім іх памочнікам. У разе невыпаўненьня іх жаданьняў, муляры пагражаюць забастоўкай.

З работніцкага руху ў Вільні. Забастоўка ў фабрыках цукеркаў прадаўжаецца. Прападаўцы ня хочуць павялічыць работніцкай платы.

Забастоўка ў Кальварыйскай гуце. У Кальварыйскай гуце выбухла забастоўка. Бастуючыя работнікі жадаюць выплаты залеглай платы.

Пякарскія работнікі жадаюць павялічэньня платы. Пякарскія работнікі зажадалі 20 проц. падвышкі платы.

Падвышка платы. На жаданьне броварных работнікаў, кіраўніцтва бровараў згадзілася падвысіць ім на 25 проц. плату.

Адначасна павялічана на 25 проц. плата работнікам спажывецкага промыслу.

Як бачым з гэтага, дык змаганьне працоўных за свае інтарэсы ўсё ж дае і добрыя вынікі для іх.

З Т-ва Бел. Школы.

Да ведама ўсіх вучыцялёў-беларусаў, якія працуюць у польскіх школах і якія, хоць і не працуюць у школе, але маюць вучыцельскія кваліфікацыі і хацелі-б працаваць у беларускай урадавай школе.

Прадстаўніком Галоўнае Управы Т-ва Бел. Школы Віленскі Куратарыум запэўніў, што з наступнага 1928/29 школьнага году ўва ўсіх беларускіх урадавых школах, ужо адчыненых, а таксама маючых быць адчыненымі будуць, назначацца вучыцялі, добра ведаючыя беларускую мову. Дзеля гэтага Галоўная Управа, затурбаваная справай падшуканьня кваліфікаваных беларускіх вучыцялёў у гэтыя школы, зварочваецца з заклікам да ўсіх кваліфікаваных беларускіх вучыцялёў, працуючых у польскіх школах на ўсім абшары Польскае Рэспублікі, а таксама і непрацуючых і аканчваючых польскія вучыцельскія сэмінарыі, каб яны неадкладна падавалі аб сабе ведамасьць у Галоўную Управу па адрасу: Вільня, вул. Сьв. Ганны 2-3, Галоўная Управа Т-ва Бел. Школы.

Усе гэтыя вучыцялі будуць прадстаўлены ў Віленскі Кураторыум, як кандыдаты на вучыцялёў у беларускія ўрадавыя школы.

Ведамасьці аб сабе трэба даць наступныя: 1) імя і прозьвішча, 2) кваліфікацыя (што, калі і дзе скончыў), 3) дзе цяпер працуе, 4) вучыцельскі стаж, 5) колькі гадоў, 6) адрас.

Галоўная Управа.

Да Акружных Упраў і Гурткоў Т-ва Бел. Школы.

Набліжаецца новы школьны год. Расьце трывога бацькоў за сваіх дзяцей, якім пара йсьці ў школу. Вучэньне вымагае грошай, і не малых грошай. А дзе іх узяць нашаму гаротнаму селяніну? Вось так і марнуюцца дзеці, часта вельмі здольныя да навукі. Ці грамадзянства нашае можа спакойна праходзіць міма гэтае балючае справы нашага жыцьця? Ці не сьвяты абавязак гурткоў і Акружных Упраў Т-ва Бел. Школы заапекавацца такімі дзяцьмі, каб даць ім магчымасьць атрымаць асьвету ў роднай гімназіі, на роднай мове? Інакш скуль-жа ў нас будуць асьвечаныя, культурныя працаўнікі і змагары на шляху адраджэньня? Гэтая справа абгаварвалася на гадавым зьезьдзе Т-ва Бел. Школы ў сьнежні 1927 г. і тады было пастаноўлена: зьвярнуцца з заклікам да Акружных Упраў і Гурткоў Т-ва Бел. Школы, каб закладалі стыпэндыі для сваіх кандыдатаў — вучняў беларускіх гімназіяў, зьбіралі ахвяры і складкі, ставілі спэктаклі, лекцыі на карысьць незаможных вучняў і т. д., каб памагчы найбольш здольным з вясковае бедноты атрымаць асьвету.

Аб гэтай пастанове Галоўная Управа лічыць на часе напомніць Акружным Управам, Гуртком і ўсім, каму дарагая родная асьвета, культура і шчасьце нашага народу.

Галоўная Управа.

Клецкая Беларуская Гімназія

(прыродна-матэматычнага тыпу).

Дырэкцыя Гімназіі гэтым падае да ведама грамадзянства, што, згодна з распараджэньнямі Віленскага Кураторыуму, прыймовыя экзамены ў гімназію на 1928—29 школьны год адбудуцца ў наступныя тэрміны:

У I кл. — 27 і 28 чэрвеня, у клясы II, III, IV, V, VI, VII і VIII — у дні ад 15-га да 30-га чэрвеня. Да экзаменаў у I кл. дапускаюцца дзеці ў веку ад $9\frac{1}{2}$ да 12 гадоў, у II кл. — ад $10\frac{1}{2}$ да 13 гадоў, у III кл. — ад $11\frac{1}{2}$ да 14 гадоў і г. д. Дзеці, пераросшыя паданыя вышэй нормы, могуць быць дапушчаны да экзаменаў у адпаведныя клясы толькі са згоды Кураторыуму. Просьба аб дапушчэньні дзяцей да экзаменаў у клясы II — VIII прыймаюцца Дырэкцыяй Гімназіі толькі да 10-га чэрвеня, а ў клясу I — да 25-га чэрвеня ўключна.

Да просьбаў аб дапушчэньні да экзаменаў павінны быць далучаны наступныя дакуманты:

1) Мэтрыка аб нараджэньні кандыдата; 2) пасьведчаньне школьнага доктара аб стане здароўя; 3) пасьведчаньне аб паўторным шчапеньні воспы і 4) пасьведчаньне з школы, калі кандыдат перад гэтым вучыўся ў якой школе.

Увагі:

1. У гімназію прыймаюцца хлопцы і дзяўчаты.
2. Дапушчэньне кандыдатаў да экзаменаў у VIII кл. узалежніваецца для кожнага кандыдата ад дазволу на тое з боку Кураторыуму.
3. Прыймовыя экзамены ў гімназіі перад пачаткам 1928-29 шк. году (ў верасьні) могуць адбыцца толькі з асобнага дазволу Кураторыюму; пры гэтым кожны кандыдат павінен будзе з свайго боку, пры пасрэдстве Дырэкцыі Гімназіі, атрымаць ад Кураторыюму дазвол на дапушчэньне яго да тых экзаменаў.
4. Пры гімназіі маецца прыгатаваўчая кляса і інтэрнат для бяднейшых вучняў з дальшых ваколіцаў.

Дырэкцыя Гімназіі.

Сход сяброў Радашкавіцкага Таварыства Беларускае Школы.

24/V. адбыўся сход сяброў Радашкавіцкага Т-ва Белар. Школы. Было прысутных 30 чалавек. Выбраны старшыня Рэв. Кімісіі: 1) Шчэпан, 2) Шарамэт, 3) Лузгін, заступнікі: Язэп Кайкоўскі і Іван Ліманоўскі. Пастаноўлена парупіцца аб арганізацыю земляробскай школы, пры ёй курсаў для дарослых, ладзіць па вёсках спэктаклі на карысьць Т-ва і арганізаваць зборку па ўсяму Маладэчанскаму пав. для Гімназіі.

× 13. V. 28 г. Баранавіцкім Гуртком Т-ва Бел. Школы ў м-ку Моўчадзі быў наладжаны спэктакль.

Гулялі камэдыю Ф. Аляхновіча „Пан міністар“. Моўчадзкія грамадзяне вельмі горача прывіталі сяброў Баранавіцкага Гуртка і запрашалі іх прыяжджаць часьцей. Перад спэктаклем рэжысёр сказаў прысутным аб значэньні культурнай працы Таварыства. Спэктакль агулам прайшоў вельмі добра.

КАРЭСПАНДЭНЦЫІ.

Ці доўга будзем спаць?

Вёска беларуская, цёмная, забітая, годзе спаць! Ужо час ісьці на змаганьне! Цябе даўно ўжо чакае вялікая праца на карысьць працоўнага народу. Што-ж мы павінны рабіць? А вось што! Перадусім нашым заданьнем ёсьць — арганізавацца, каб супольнымі сіламі змагацца з пануючай цемрай, каб супольнымі сіламі змагацца за лепшае заўтра.

Бяявым заданьнем беларускага працоўнага народу ёсьць арганізацыя каапэратываў. Што-ж можа даць працоўным масам каапэратыў?

Пакуль што ўявім сабе, што ў сучасны момант ёсьць гандаль. Кожын ведае, што калі існуе капіталізм, ці грашовая сыстэма, дык працоўнік за сваю работу атрымлівае грошы. У гэтым крыецца несправядлівасьць сучаснага ладу. Працаўнік, які выробляе, ці здабывае соль, нафту, цукер, крамніку за сваю работу дастарчае грошы. Заробак свой ён нясе ў крамку і купляе сабе там неабходнае, як хлеб, соль, цукер і г. д.

Селянін, які працуе ў полі за плугам, ізноў сваім толькі ня можа абыйсьціся, а мусіць частку сваіх прадуктаў прадаць, каб купіць сабе неабходныя рэчы, як зялеза, газа, цукер і г. д.

Выходзіць так, што тое, што выробляе работнік, патрэба селяніну і наадварот, што выробляе селянін, патрэбна работніку. Але вось неяк выйшла так, што паміж гэтымі двума клясамі вытварылася трэцьцяя, якая, як кажуць, „ні сее, ні жне, а найлепей жыве“. Тавар, выйшаўшы з рук работніка, ці селяніна, пройдзе вялікую дарогу прадажы і перапрадажы з адных рук у другія і, пакуль прыдзе ў рукі спажыўца, падымаецца ў цане бывае ў некалькі разоў. І вось, каб ня даць карміць гэтых непатрэбных пасярэднікаў, злучаймася, тварэм каапэратывы.

Кожын селянін, ці работнік, сьвядомы свайго клясавага становішча, мусіць лучыцца і тварыць каапэрацыю!

Ужо час! Грош да гроша складайце тысячы мазольных рук! Імкнецеся стварыць новае, свабоднае, брацкае жыцьцё.

Гэтае „злучайцеся“ было кінута ў нашай старонцы, вынікам чаго было арганізаваньне многіх каапэратываў, але, відаць, ня ўсе сабе добра ўявілі важнасьць гэтай справы. Большая частка гэтых каапэратываў у час інфляцыі польскай маркі заняпалі і кончылі сваё жыцьцё. Шмат хто ў гэтым убачыў непатрэбнасьць, ці немагчымасьць каапэратыўнай прадажы.

Дык яшчэ раз зьвяртаюся да вас, сяляне і работнікі! Адклікнецеся ідучай вам на дапамогу ў вызваленьні з-пад ярма няволі каапэрацыі.

А. Мікуліч.

Больш энэргіі, больш працы — даволі сну!

(Вёска Малахоўцы, Ястрабскай гміны, Баранавіцкага павету).

1 траўня 1927 г. быў пастаўлены ў нашай вёсцы беларускі спэктакль. Ладзіла яго аматарская група моладзі. Быў гэта першы пачын культурнае працы нашых поўсьвядомых элемэнтаў. Спэктакль выклікаў розныя гутаркі, выдзяляліся з іх асабліва тыя, што паходзілі ад цёмных несьвядомых хлапцоў. Аднак, нашы ініцыятары малую зьвярнулі ўвагу на гутаркі тых асоб, каторыя не зразумелі, што беларускі сельнін скідае з сябе путы цемры і ўціску, што ад веку яго прыгняталі, а пачынае будзіцца да свайго нацыянальн. і сацыяльн. жыцьця і разам з працоўнай беднатой ўсяго сьвету заваёўвае належачыя сабе правы. Цёмны і шкодны элемэнт нашае вёскі ня стаў на перашкодзе імкненьняў першых нашых змаганьняў з цемрай і 5. V. 27 г. быў заложаны Гурток Т-ва Беларускае Школы.

Хай кожны сябра Т-ва Бел. Школы зразумее той вялікі абавязак, які ляжыць на кожным сябру Т-ва, хай зьдзейсьнівае і праводзіць у жыцьцё заданьні і мэты Т-ва, хай памятае аб тым, што наша культурная арганізацыя павінна быць кіраўніком у культурным руху беларускае вёскі.

Цяпер наш Гурток пастанавіў выпісаць беларускія часопісі і газэты і шырыць іх сярод сялянства, а таксама павялічваць рады свае арганізацыі. Паставіў на мэце зладзіць спэктакль, але мае адну малую перашкоду з жаночымі сіламі, каторых баламуцяць шкоднікі нашае працы. Ня слухайце, дзяўчаткі, гутарак і намоў панскіх падлізьнікаў, але дружна і згодна дапамагайце ў культурнай працы. Вырадкам нашага працоўнага народу ня можа быць месца ў нашых радох. Ход жыцьця з такімі разьлічыцца.

Дык зварачваюся да Вас, сябры Т-ва Бел. Школы (а асабліва да нашага Гуртка), з заклікам, каб больш энэргіі, больш працы—даволі сну!

Хай кожны мамэнт, кожная хвіліна вольнага часу не марнуецца дарма, але выкарыстоўвайце яго для культурнага адраджэньня вякамі загнанай у цемру нашае старонкі, а гэтым самым Вы ўскорыце ход барацьбы працоўнага народу, а нашае маладое пакаленьне дачакаецца вызваленьня прыгнечанага працоўнага народу.

А тым шкодным элемэнтам, што перашкаджаюць у нашай працы ў вызваленьні працоўнага народу — ганьба! а наш адказ гэтым панскім падлізьнікам — пагарда!

Дык больш працы, больш энэргіі!

У. К.

Сумныя вынікі

(Вёска В.-Грынкі, Ваўкав. пав.).

Дзякуючы стараньням сьвядомейшых сяброў Т-ва Белар. Школы, Гурток у нашай вёсцы, у каторым праз доўгі час панавала дэзарганізацыя і каторы да гэтага часу ня быў залегалізаваны ў старостве з прычыны малага ліку сяброў, удалося ўрэшце паставіць на ногі. 18/III. с. г. адбыўся першы сход сяброў Гуртка, на каторым была выбрана Управа Гуртка і пастаноўлена залажыць бібліятэку-чытальню і паставіць на Вялікдзень спэктакль. Дзеля таго, што ў нашай вёсцы адпаведнай хаты для гэтай мэты не знайшлося, парашылі адыграць у гумне. Думалі паставіць „Птушку шчасьця“, зрабіць дэклямацыю і песьні. Будучы пэўнымі, што стараста дазвол дасьць, бо, як ведама з газэтаў, іншыя Гурткі ладзяць спэктаклі ў гумнах, зрабілі сцэну, дэкарацыі і ўсё неабходнае для спэктаклю. Але нашы лятуценьні ня збыліся.

Хоць два разы мы пасылалі свайго прадстаўніка да староства, але надарэмна. Староста дазволу ня даў „ze względu na bezpieczeństwo publiczne“. Тагды мы паслалі другую просьбу аб дазволе на тое-ж самае прадстаўленьне на дзень 22/IV. с. г., а 2 гадз. папаўдні, зазначаючы, што ў гэтыя гадзіны небясьпекі ня можа быць, бо будзем ладзіць спэктакль бяз ніякага асьвятленьня, і што курыць прысутным будзе забаронена. 20/IV. пры тэлефоннай размове з староствам высьветлілася, што 21/IV. маецца прыехаць да нас архітэктар дзеля збаданьня адпаведнасьці будынку. Але архітэктара ня было і толькі 27/IV. мы атрымалі зноў забарону.

Мусіць, наш стараста ў адносінах да нас карыстаецца не такімі інструкцыямі, як іншыя старосты, бо, як ведама, у іншых паветах Гурткі Т-ва Беларускае Школы яшчэ пакуль-што не атрымліваюць забаронаў на ладжаньне спэктакляў у гумнах.

Словам, працаваць нам пры гэтакіх адносінах уладаў вельмі і вельмі цяжка.

Культурнік.

Ад дырэкцыі Віленскае Беларускае Гімназіі.

Аб умовах прыйма вучняў на новы 1928/29 школьны год.

Згодна з распараджэньнем Куратара Віленскага Школьнага Вокругу ад 10 гэтага траўня, уступныя экзамены ў I, II, III, IV, V, VI, і VII кл. адбываюцца выключна восною. Для паступленьня ў Віленскую Беларускую Гімназію вызначаны тэрмін экзамену; 21, 22 і 23 чэрвеня ўва ўсе клясы (II-VII), 27-28 чэрвеня ў I клясу. У восені да ўступных экзаменаў вучні дапускаюцца толькі з дазволу Кураторыума, па прадстаўленьню Дырэкцыі Гімназіі. На будучы школьны год вакансіі маюцца ўва ўсіх клясах. Прыймаюцца хлопцы і дзяўчыны.

Узрост: У першую клясу ад $9\frac{1}{2}$ да 12 гадоў, у 2-ю клясу ад $10\frac{1}{2}$ да 13 гадоў, у 3-ю клясу ад $11\frac{1}{2}$ да 14 гадоў, у 4-ю клясу ад $12\frac{1}{2}$ да 15 гадоў і т. д., лічучы па дзень 1-га ліпня 1928 года.

Дакуманты: 1) Заява аб прыйме, 2) мэтрыка, 3) пасьведчаньне доктара аб паўторным прышчэпе воспы і 4) пасьведчаньне аб папярэдняй адукацыі. Заявы і дакуманты трэба прысылаць загадзя да экзаменаў не пазьней 10 га чэрвеня, у першую клясу—25 га чэрвеня.

Праграмы можна выпісваць па пошце з канцэлярыі Гімназіі (Вільня, Вострабрамская вуліца дом № 9), далучаючы на перасылку паштовую марку ў 25 грошай.

Як паказалі мінулыя гады, некаторыя вучні зьяўляюцца на экзамен, ня ведаючы добра праграмы прадметаў, з якіх трэба трымаць экзамены. Дзеля гэтага зварочваецца ўвага, што паступаючыя ў якую-колечы клясу з польскіх пачатковых ці сярэдніх школаў павінны абавязкава трымаць экзамен па адпаведным праграмам з беларускае мовы (чытаньне, пісаньне, граматыка, вершы, тэорыя і гісторыя літэратуры) і гісторыі Беларусі за курс II і III клясы.

Паступаючым з хатняю падгатоўкаю прапануецца адносна праграмаў і падручнікаў зварочвацца ў канцэлярыю Гімназіі для падрабязнага вытлумачэньня, па якому курсу і з якіх прадметаў трэба трымаць экзамены.

Падручнікі можна выпісваць: Беларуская Кнігарня Беларускага Выд. Т-ва (Вільня, Вострабрамская № 1, у Наваградку, Вялейцы і Слоніме).

Плата за навуку мае быць устаноўлена Кураторыумам. Аб гэтым будзе своечасна абвешчана.

У інтэрнаце (толькі для хлапцоў) прадбачыцца ад 20 да 30 вакансіяў выключна для вучняў малодшых клясаў, з платаю за ўтрыманьне ад 50 да 60 зл. у месяц.

Дырэктар: **С. Паўловіч.**

Рэдактар-Выдавец: Ал. Рудзікскі.

Друкарня Я. Левіна, Вільня, Нямецкая 22.